

Continguts i pràctiques polítiques dels internautes a l'Estat espanyol. Anàlisi diferencial d'internautes i no-internautes en el seu comportament polític i associatiu en data d'abril de 2002

Francisco Javier Mayo (fmayo@uoc.edu)

Estudiant del programa de doctorat sobre la Societat de la Informació i el Coneixement

Treballs de doctorat TD05-002

Programa de doctorat sobre la Societat de la Informació i el Coneixement

Director del treball: Manuel Castells

Data de presentació: juliol de 2004

Data de publicació: maig de 2005

Internet Interdisciplinary Institute (IN3): <http://www.uoc.edu/in3>

RESUM

Les persones, a través dels seus valors i la seva expressió en pràctiques concretes, configuren en els intercanvis comunicacionals de la seva vida quotidiana les formes socials, incloses les formes d'expressió política. Internet és cada vegada més present en aquests intercanvis i es fa pertinent estudiar si el seu ús indica canvis socials i de quin tipus són. Aquest treball descriu les diferències que presenten en les seves actituds, valors, ideologia i pràctica política els internautes en relació amb els qui no ho són a partir de les dades proveïdes per l'enquesta *Ciudadania, participació i democràcia*, portada a terme pel Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) l'any 2002. També es dibuixen algunes tipologies d'expressió política a partir dels factors latents que les indiquen i s'analitza fins a quin punt es pot considerar la variable freqüència d'ús d'Internet més explicativa de l'activitat política que altres variables estructurals.

PARAULES CLAU

Internet, política, actituds, valors, ideologia, identitat, abstenció

SUMARI

Introducció

1. Mètodes

2. Resultats, primera part: descripció comparativa d'opinions, actituds, valors, ideologia i identitat

2.1. Les actituds davant la política

2.2. Les actituds davant les altres persones

2.3. Ideologia i valors

2.4. Identitat social

3. Resultats, segona part: descripció comparativa de pràctiques socials vinculades a la política

3.1. Les pràctiques d'informació política

3.2. La pràctica de l'abstenció

3.3. Pràctiques comunicatives sobre política en la vida quotidiana

3.4. Pràctiques d'activitat política

3.5. Pràctiques d'agregació d'interessos

4. Resultats, tercera part: aproximació a l'anàlisi de tipus d'expressió política i la causalitat de l'ús d'Internet en l'activitat política

5. Discussió

6. Conclusions

Bibliografia

Si vols citar aquest document, pots fer servir la següent referència:

MAYO, Francisco Javier (2005). *Continguts i pràctiques polítiques dels internautes a l'Estat Espanyol. Anàlisi diferencial d'internautes i no internautes en el seu comportament polític i associatiu a data d'abril de 2002* [treball de doctorat en línia]. UOC. (Treballs de doctorat; TD05-002) [Data de consulta: dd/mm/aa].
<<http://www.uoc.edu/in3/dt/cat/mayo0505.html>>

Continguts i pràctiques polítiques dels internautes a l'Estat Espanyol

**Anàlisi diferencial d'internautes i no internautes en el seu
comportament polític i associatiu a data d'abril de 2002.**

**Seminari interdisciplinari de la Societat de la Informació
UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUYA**

elaborat per

Francisco Javier Mayo Torres

Direcció acadèmica: Professor Manuel Castells

Juliol 2004

Índex

Resum.....	1
Paraules clau.....	1
Introducció.....	1
Mètodes.....	2
Resultats, primera part: descripció comparativa d'opinions, actituds, valors, ideologia i identitat.....	3
Les actituds davant la política.....	3
Les actituds davant les altres persones.....	10
Ideologia i valors.....	11
Identitat social.....	13
Resultats, segona part: descripció comparativa de pràctiques socials vinculades a la política.....	14
Les pràctiques d'informació política.....	14
La pràctica de l'abstenció.....	16
Pràctiques comunicatives sobre política en la vida quotidiana.....	17
Pràctiques d'activitat política	17
Pràctiques d'agregació d'interessos	20
Resultats, tercera part: Aproximació a l'anàlisi de tipus d'expressió política i la causalitat de l'ús d'Internet en l'activitat política.....	24
Discussió.....	26
Conclusions.....	29
Bibliografia.....	31

Resum

Les persones a través dels seus valors, i la seva expressió en pràctiques concretes, configuren en els intercanvis comunicacionals de la seva vida quotidiana les formes socials, incloses les formes d'expressió política. Internet és present, cada vegada més, en aquests intercanvis i es fa pertinent estudiar si el seu ús està indicant canvis socials i de quin tipus són. El present treball descriu les diferències que presenten a les seves actituds, valors, ideologia i pràctica política els internautes en relació als quals no ho són a partir de la dades proveïdes per l'enquesta "Ciutadania, participació i democràcia" portada a terme pel Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) l'any 2002. També es dibuixen algunes tipologies d'expressió política a partir dels factors latents que les indiquen i s'analitza fins a quin punt es pot considerar la variable freqüència d'ús d'Internet més explicativa de l'activitat política davant d'altres variables estructurals.

Paraules clau

Internet, política, actituds, valors, ideologia, identitat, abstenció.

Introducció

L'aplicació de les tècniques de producció industrial a l'edició de diaris va permetre l'expansió dels idearis de les revolucions liberal-burgeses occidentals a la fi del S. XVIII. Això no significa que el liberalisme trobés en l'edició industrial de diaris la seva única forma d'expressió, ni que els únics valors que contenien els diaris de principis del segle XIX fossin els liberals.

Aquest símil històric exemplifica el plantejament del present treball: estudiar les tendències en les actituds i pràctiques polítiques observables que es troben indicades en l'ús d'Internet. Perquè aquest treball fos complet a més a més hauria de comptar amb els continguts i les pràctiques polítiques que tenen lloc en la pròpia xarxa, però les limitacions temporals han fet que em remeti a una font de dades que té en compte bàsicament pràctiques polítiques que són fora de línia.

Per consegüent, també és objectiu d'aquest treball analitzar els canvis que s'estan produint en l'expressió del autoposicionament en relació als acords institucionals vigents, les pràctiques polítiques i l'associació que pugui existir amb l'ús d'Internet. Per tant, podríem definir la hipòtesi de treball de la següent manera: la forma, intensitat i els valors que expressen les activitats polítiques dels ciutadans a l'Estat Espanyol s'expliquen per l'ús d'Internet.

Aquesta hipòtesi troba la seva ubicació en la teoria de la societat xarxa. Manuel Castells defineix societat xarxa com aquella l'estructura social la qual està construïda sobre xarxes potenciades per tecnologies de la informació i la comunicació sobre suport microelectrònic (Castells, 2004). Aquesta estructura social s'entén com els acords organitzacionals dels humans en les seves relacions expressats en comunicació amb sentit i codificades per la cultura (ib., 2004).

Mètodes

Per a la realització del present treball s'han adquirit les dades de l'enquesta "Ciudadania, participació i democràcia" feta pel Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) del març a l'abril de l'any 2002 dins les activitats del conveni signat amb les Universitats Autònoma de Madrid i Pompeu Fabra de Barcelona. La mostra és representativa de la població usuària d'Internet a l'Estat Espanyol amb un error del $\pm 2,5\%$, tot considerant que en el moment de fer-se l'enquesta, el segon trimestre de l'any 2002, un 25% de l'univers eren usuaris d'Internet. L'Enquesta General de Mitjans de febrer/març 2003 va publicar una proporció d'internautes del 25,5%.

Tractar les dades d'una enquesta feta fa dos anys permet, tot i el temps transcorregut, resseguir alguna de les tendències presents a la societat actual. Resten pendents de fer activitats de control quan sorgeixin noves fonts d'informació que permetin la contrastació amb les que presentem a continuació.

El fet que no sigui una enquesta elaborada expressament per estudiar l'abast de la hipòtesi plantejada fa que el model d'anàlisi es trobi mediatitzat pel plantejament inicial de la mateixa. S'ha intentat suplir aquesta mancança tractant únicament aquelles preguntes que responen als objectius del treball i creant aquelles variables i índexs que millor s'adequaven als objectius d'anàlisi. En aquest sentit aquest treball se sent deutor del Projecte Internet Catalunya dirigit pels professors Manuel Castells i Imma Tubella de la Universitat Oberta de Catalunya i al que espero contribuir en la discussió dels resultats.

Convé aclarir una primera qüestió, aquest treball presenta un perfil concret de valors i pràctiques polítiques que respon a un moment determinat, és una mena de fotografia. La primera part segueix una lògica descriptiva: es traça un perfil comparatiu univariable per a internautes i no internautes d'opinions, valors, ideologia i identitat. En haver-se operacionalitzat aquests conceptes en escales d'opinió l'anàlisi d'aquesta part es basa principalment en la presentació de mitjanes i proporcions mostrals (estadístics no esbiaixats dels valors poblacionals) i en les de les diferències de mitjanes mostrals. En aquesta primera part també s'utilitzen gràfics (de caixa, de barres i de sectors) que ajuden a presentar distribució de proporcions, principalment per les variables nominals.

La lògica de l'anàlisi bivariable emmarca també l'anàlisi de les pràctiques polítiques en relació a l'ús d'Internet. S'ha utilitzat bàsicament taules de contingència ratificades amb test de significació per Khi quadrat. S'ha optat per presentar també les freqüències dels valors perduts quan l'objectiu era descriure el comportament del conjunt de la població.

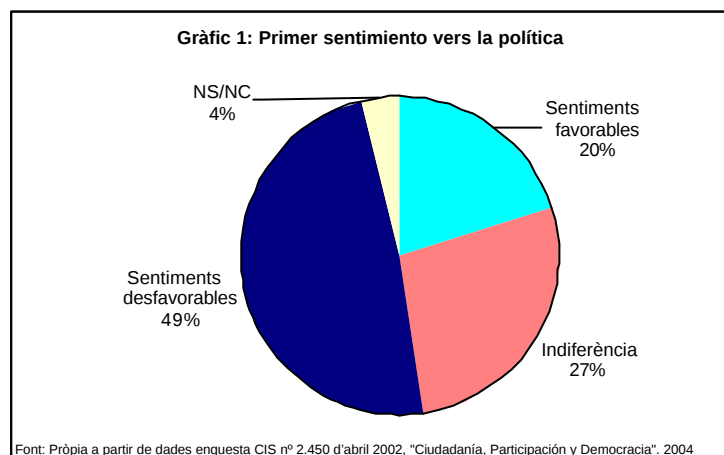
En la tercera part entrem en la lògica multivariable a l'utilitzar l'anàlisi factorial per a detectar factors que informessin l'estudi de regressió i permetessin apuntar grups de factors fortament associats que indiquessin tipologies d'expressió política. Finalment s'utilitza la regressió múltiple per a situar la variable ús Internet dintre del conjunt de variables explicatives de l'activitat política.

Resultats, primera part: Descripció comparativa d'opinions, actituds, valors, ideologia i identitat

Les actituds davant la política

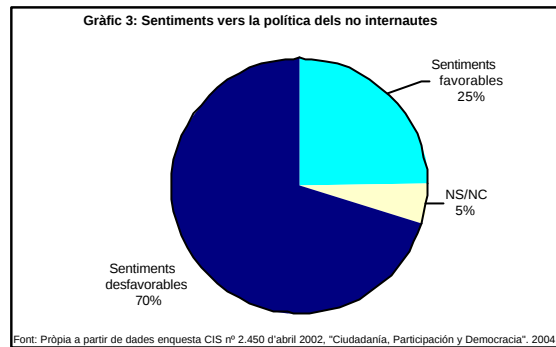
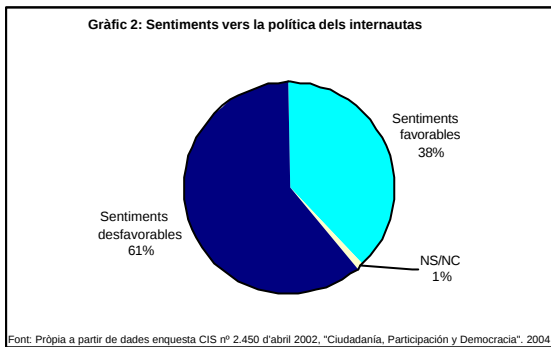
Són nombrosos els treballs de l'acadèmia que detecten el desencantament de la ciutadania amb la política. En primer lloc observem si aquesta circumstància es pot constatar després de l'anàlisi de les dades que ofereix l'enquesta i si el fet de ser usuari d'Internet dibuixa un perfil diferent.

Dintre del conjunt de preguntes per conèixer l'opinió que tenen els ciutadans de l'Estat Espanyol de la política he estimat oportú iniciar aquest recorregut descriptiu donant compte dels sentiments que inspira la política. Vegem quins són:

No hi ha dubte: a una àmplia majoria de la ciutadania (76%) la política o li inspira indiferència o li inspira desconfiança, avorriment i irritació (sentiments desfavorables). Només a un 20% li inspira interès, compromís o entusiasme (sentiments favorables).

Als entrevistats se'ls preguntava pels sentiments que els inspirava la política, podent manifestar-se dues vegades, primer i segon sentiment. A l'efecte de l'anàlisi del rebuig a la política s'han seleccionat els casos que han manifestat sentiments desfavorables (desconfiança, avorriment o irritació) o indiferència en ambdues respostes, primer i segon sentiment. He inclòs la indiferència en el grup de sentiments desfavorables ja que entenc que és una forma de desvinculació de la dimensió política de la societat. Vegem si existeix resposta diferencial quan es segmenta per l'ús d'Internet:

Com s'observa el rebuig a ambdós grups és majoritari encara que en el cas dels internautes la política inspira sentiments favorables en major proporció, concretament 12 punts percentuals. Vegem si aquesta tendència es conserva a l'hora de valorar la importància de la política situada entre altres àmbits de vida.

Dintre d'una escala de 0 a 10 es va preguntar per la importància de diversos aspectes que defineixen alguns dels grans àmbits de la vida en societat: família, amics, temps lliure, política, treball, religió i associacions o altres activitats associatives. De les respostes s'observa que la mostra de la població manifesta que la família és l'àmbit de vida més important (9.59 mitjana) i la política és el menys important (3.46). Malgrat això si ordenem aquests àmbits en una escala decreixent de valoració mitjana l'ordre canvia lleugerament en considerar per separat el grup d'internautes del que no ho és.

Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. Sí	La família	9,38	1,11	1.157
	Els amics	8,24	1,64	1.155
	El temps lliure	8,17	1,62	1.154
	El treball	7,98	1,82	1.142
	Les associacions, clubs i altres activitats associatives	5,23	2,42	1.133
	La política	4,35	2,74	1.147
	La religió	3,89	3,05	1.151
Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. No	La família	9,67	1	3074.
	El treball	8,22	2,21	2999.
	Els amics	8,08	1,90	3050.
	El temps lliure	7,74	1,95	3014.
	La religió	5,56	3,21	3037.
	Les associacions, clubs i altres activitats associatives	4,79	2,87	2889.
	La política	3,12	2,87	2995.

Taula 1: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadanía, Participación y Democracia", 2004.

Un primer aspecte a destacar és la gairebé coincidència a valorar la família com l'àmbit de vida més important per a ambdós grups. És evident que encara que la política suspèn en la seva valoració d'importància tant per als internautes com per als no internautes, en el cas dels primers no ocupa l'última posició en l'escala d'importància i aquest queda ocupat per la religió. D'altra banda destacar que en el cas dels internautes el treball, encara que amb una valoració mitjana similar en ambdós grups, passa a ocupar el quart

lloc després d'altres àmbits de vida com la família, els amics i el temps lliure. També s'observa que l'àmbit associatiu, encara que sense grans variacions quant a la mitjana de valoració, en el grup dels internautes passa a ser superior al 5.

Un tall per àmbits de vida de la mitjana de valoració de la importància de diferents àmbits de vida ens ofereix la següent taula:

	Família	Treball	Amics	Temps Lliure	Religió	Associacions	Política
Internautes	9,38	7,98	8,24	8,17	3,89	5,23	4,35
No internautes	9,67	8,22	8,08	7,74	5,56	4,79	3,12
Diferència	-0,29	-0,24	0,16	0,43	-1,67	0,44	1,23

Taula 2: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

Totes les diferències de mitjanes són significatives .

De l'anàlisi del quadre anterior destacar que els àmbits de vida més vinculats amb les societats industrials (família, religió i treball) són als que la valoració mitjana de la importància dels internautes és més baixa. En aquest sentit subratllaríem la diferència màxima negativa en l'àmbit de la religió. Per contra, la política és l'àmbit on els internautes tenen una diferència de la valoració mitjana d'importància més gran. Una hipòtesi de treball podria ser aquell que ens dugués a investigar si la política és l'àmbit de vida amb tendència a substituir en les societats occidentals a la religió quant a la seva valoració d'importància.

No seria incoherent pensar que una més alta valoració dels internautes quant al grau d'importància de la política s'hauria de correspondre amb un major interès en la mateixa. Si iniciem l'anàlisi de la totalitat de la mostra, ens dona a entendre que només una cinquena part (22,3%) de la mateixa manifesta bastant o molt interès per la política, però deixar-ho aquí seria enganyós. Un 35,6% dels internautes mostren molt o bastant interès reduint-se la proporció d'aquest grau d'interès a la meitat per als qui no ho són (17,3%). Aquesta escletxa d'interès adquireix major matèria d'interpretació quan s'analitzen les diferències en l'interès existent sobre la base de l'àmbit polític (local, autonòmic, nacional, europeu i internacional). Observem la taula següent:

Proporció de la mostra que manifesta "Molt" o "Bastant" interès en la política, segons l'àmbit:

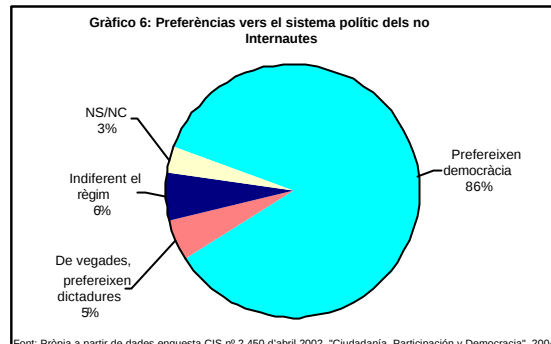
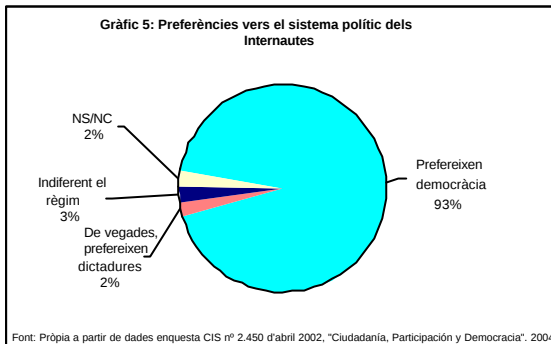
	Local	Autonòmica	Nacional	Europea	Internacional
Internautes	44,3 %	42,9 %	43,8 %	34,3 %	37,2 %
No internautes	31,7 %	27,7 %	25,3 %	18,8 %	17,8 %
Diferència	12,6	15,2	18,5	15,5	19,4

Taula 3: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004.

Diverses qüestions vinculades a l'anàlisi d'aquesta taula. La primera és que la població no internauta mostra una tendència a l'augment d'interès segons els àmbits: a mesura que la política s'allunya de l'àmbit internacional i s'apropa a l'àmbit local. Aquesta tendència sofreix certa distorsió en els internautes ja que l'àmbit que suscita interès de forma més limitada és el de la política europea i no el de la política internacional. En segon lloc hi ha dos àmbits on la escletxa d'interès s'accentua respecte a la població no internauta, la política nacional i, especialment la política internacional. Per tant, en

l'interès per la política també es produeixen diferències destacables si tallem la mostra per ser usuària d'Internet.

Fins aquest punt hem tractat d'analitzar la valoració de la política com activitat en genèric. A continuació observem si aquestes tendències es modifiquen quan es refereixen al sistema polític actual a l'Estat Espanyol, el democràtic. L'opinió de la mostra de la població espanyola referent a això és aclaparadorament partidària de la democràcia ja que un 87,5% d'aquesta considera que és preferible a qualsevol altra forma de govern. Gaudeix d'aquest mateix suport entre els internautes?

Encara que el suport al sistema polític democràtic és ampli en ambdós grups la indiferència quant al tipus de règim o la preferència a les dictadures es redueix la meitat i un terç respectivament en el cas dels internautes. El gran suport a la democràcia com sistema polític, compta amb major aportació relativa dels internautes als efectius dels grups de preferència per aquest sistema polític.

Hauríem d'entendre a partir d'aquest punt que la democràcia gaudeix d'una bona salut a l'Estat Espanyol fonamentada en les preferències quant al tipus de sistema polític. Ben al contrari preguntats sobre la satisfacció del sistema democràtic a Espanya la població matisa aquesta posició baixant el grau de suport fins al 61,6%. Els internautes (62,2%) no constitueixen en aquest aspecte un grup destacat ja que els separa un poc més de mig punt dels no internautes (61,4%). Existeix per tant una reducció quant al suport de la ciutadania a la democràcia a Espanya que es deu a qüestions vinculades a la plasmació d'aquest ordre institucional a l'Estat Espanyol i no apareixen diferències destacables per l'ús d'Internet. Analitzem on es pot trobar aquest taló d'Aquil·les i si Internet ens informa d'ordres de significació diferenciats.

Una forma que la ciutadania té per expressar el suport al sistema d'institucions que estructurin l'ordre polític és la manifestació del grau de confiança, que en conseqüència pot ser pres com indicador del mateix. De nou trobem una reducció a la baixa del suport al sistema institucional quan es concreta en confiança a institucions: no hi ha cap institució ni organització que obtingui una valoració mitjana superior al 5,97 en una escala de 0 a 10. La institució que rep aquesta valoració màxima és "Policia i altres Forces de Seguretat". Els polítics i els partits polítics són, de nou i per al conjunt de la ciutadania, les organitzacions pitjor valorades, interpretat com les que generen major desconfiança, amb valoracions mitjanes d'entre el 3,46 i 3,75 respectivament. Però vegem si es dona de nou un diferencial de confiança entre els internautes i els quals no ho són.

Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. Sí	La policia i altres Forces de Seguretat	5,61	2,32	1.129
	L'Ajuntament	5,37	2,34	1.136
	El Govern autonòmic	5,25	2,12	1.127
	La Unió Europea (UE)	5,20	2,13	1.113
	Les Nacions Unides (ONU)	5,12	2,37	1.103
	El Govern central	4,77	2,32	1.128
	Les Administracions Públiques	4,76	2,00	1.115
	Els sindicats	4,71	2,28	1.093
	Els Tribunals de Justícia	4,65	2,39	1.113
	El Congrés dels Diputats	4,49	2,29	1.101
	Les organitzacions empresarials	4,48	2,29	1.057
	Els partits polítics	3,94	2,20	1.118
	Els polítics	3,62	2,29	1.124

Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. No	La policia i altres Forces de Seguretat	6,10	2,26	2.898
	L'Ajuntament	5,88	2,51	2.936
	El Govern autonòmic	5,65	2,35	2.864
	Les Nacions Unides (ONU)	5,14	2,44	2.463
	El Govern central	5,13	2,52	2.865
	La Unió Europea (UE)	5,12	2,30	2.550
	Les Administracions Públiques	4,67	2,22	2.649
	Les organitzacions empresarials	4,47	2,33	2.371
	Els sindicats	4,46	2,53	2.581
	El Congrés dels Diputats	4,29	2,48	2.625
	Els Tribunals de Justícia	4,17	2,56	2.800
	Els partits polítics	3,67	2,40	2.834
	Els polítics	3,39	2,41	2.854

Taula 4: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004.

Com es pot observar en aquest cas no es donen grans diferències quant a l'escala de valoració mitjana de confiança i les dispersions de les seves distribucions, amidades en desviació típica, entre els internautes i els no internautes. Per exemple, existeix coincidència en les organitzacions que es confia més (Les forces de seguretat, l'Ajuntament i els Governos autonòmics) i en les quals es confia menys (Els polítics i els partits polítics). No obstant això, si observem on es produeixen les diferències en valoració mitjana trobem algunes indicacions:

Confiança mitjana en institucions i organitzacions	Internautes	No Internautautes	Diferència
Els Tribunals de Justícia	4,65	4,17	0,48
Els partits polítics	3,94	3,67	0,27
Els sindicats	4,71	4,46	0,25
Els polítics	3,62	3,39	0,23
El Congrés dels Diputats	4,49	4,29	0,20
Les Administracions Públiques	4,76	4,67	0,08*
La Unió Europea (UE)	5,20	5,12	0,08*
Les organitzacions empresarials	4,48	4,47	0,01*
Les Nacions Unides (ONU)	5,12	5,14	-0,02*

El Govern central	4,77	5,13	-0,36
El Govern autonòmic	5,25	5,65	-0,39
La policia i altres Forces de Seguretat	5,61	6,10	-0,49
L'Ajuntament	5,37	5,88	-0,51

Taula 5: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

* Diferències de mitjanes no significatives estadísticament .

Les proves estadístiques fetes (test de Levene i prova t per a la igualtat de mitjanes) ens permeten afirmar que les diferències observades són significatives per a la majoria d'institucions. L'excepció per a la significació estadística les trobem en el centre de la taula, és a dir, es tracta de diferències de mitjanes mostrals que té més d'un 5% de probabilitat de ser iguals al no haver-se pogut rebutjar la hipòtesi nul·la d'igualtat de mitjanes . Valoració estadística a part, varies són les qüestions que sorgeixen de l'estudi de la taula 5:

- ? El poder judicial (Tribunals de Justícia) és l'organització on existeix la diferència màxima positiva de valoració de confiança dels internautes respecte als no internautes.
- ? Li segueixen organitzacions/institucions que són normalment vinculades a la crisi de la democràcia (els partits polítics, els sindicats i els polítics).
- ? A continuació trobem el poder legislatiu (Congrés de Diputats).
- ? En l'altre extrem, la diferència màxima de valoració de confiança a favor dels no internautes es dona en els tres nivells del poder executiu (Ajuntaments, Govern Autonòmic i Govern Central) i en les Forces de Seguretat.

És a dir els internautes presenten un perfil diferenciats en relació a la confiança en les institucions: tendeixen a inspirar-los major confiança que als no internautes les institucions que van ser pensades per als sistemes de divisió de poders com contrapès al poder executiu, és a dir el poder legislatiu i judicial. A més tendeixen a confiar menys que els no internautes de les institucions vinculades al control i exercici de govern, és a dir, el poder executiu i les forces de seguretat.

Finalment i per a completar la descripció del perfil polític diferencial dels internautes quant a les actituds tractarem l'opinió que es manifesta dels polítics. A aquest efecte i per al conjunt de la mostra trobem les següents valoracions mitges en una escala de 0 a 10:

- ? Les possibilitats que la gent corrent faci arribar les seves opinions als polítics és molt baixa, 2,91. Aquesta valoració mitjana augmenta molt lleugerament (3,67) si és la persona entrevistada a qui se li pregunta sobre les possibilitats que persones com ell com ella puguin transmetre'ls la seva opinió.
- ? La valoració mitjana sobre la importància que els polítics donen a les opinions de la gent és baixíssima, 2,66.
- ? També es valora molt per sota les possibilitats que els polítics tinguin en compte a les persones com l'entrevistat/da, 3,54.

Donat aquest panorama de baixa valoració de la disponibilitat dels polítics a tenir en compte l'opinió dels ciutadans trobem algunes diferències si considerem al grup d'internautes per separat dels no internautes.

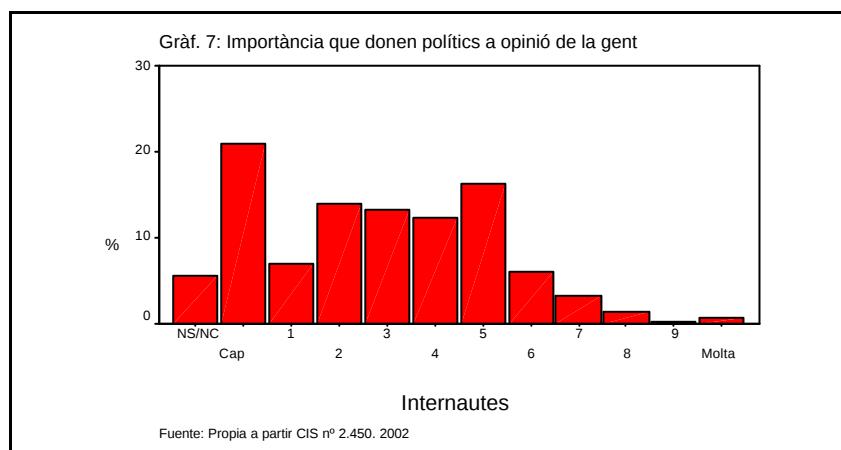
Valoració mitjana sobre actituds dels polítics davant opinió ciutadana	Internautes	No Internautes	Diferència
Possibilitats que la persona entrevistada pugui transmetre les seves opinions als polítics	4,24	3,45	0,78
Possibilitats que la persona entrevistada pugui fer que li tinguin en compte els polítics	4,01	3,36	0,65
Possibilitats que la gent corrent faci arribar les seves opinions	3,21	2,78	0,43
Importància que els polítics donen a les opinions de la gent corrent	2,95	2,54	0,41

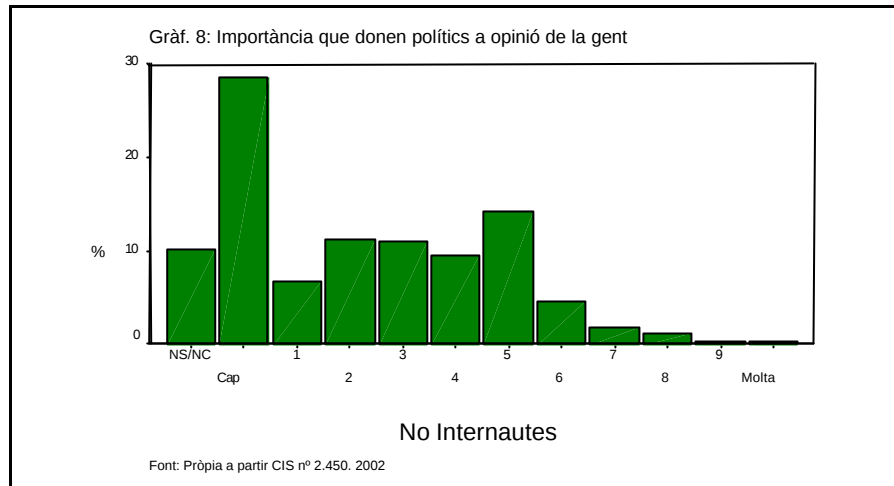
Taula 6: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

Totes les diferències de mitjanes són significatives estadísticament .

Es pot observar que en les 4 preguntes sobre valoració de les actituds dels polítics davant l'opinió ciutadana els internautes valoren amb una millor puntuació mitjana. Aquesta tendència s'accentua quan es pregunta per l'actitud dels polítics davant l'opinió pròpia, per contrast de les diferències en les valoracions mitjanes per l'actitud davant l'opinió de la gent corrent.

De l'existència d'un corrent d'opinió molt més contundent entre els no internautes poden informar els diagrames de barres que es presenten a continuació. S'observa que entre els no internautes la valoració que representa la moda estadística és 0 ('Cap') respecte a la pregunta "Importància que donen els polítics a les opinions de la gent corrent". En el grup d'internautes es produeix major distribució en l'escala de valoració i encara sent 0 la moda, ho és d'una forma més apaivagada.

Les actituds davant les altres persones

La política emmarca un espai d'interacció social vinculada al públic on conflueixen interessos particulars, per consegüent és previsible que en aquestes pràctiques s'expressin actituds de les persones cap a l'altre. Vegem si en aquest aspecte, no tan polític sinó de convivència, vam detectar diferències significatives en el perfil dels internautes.

La mostra que s'ha obtingut ens parla d'una població espanyola que en la seva valoració mitjana (3,73) creu que la gent pensa més en el seu interès (valor 0 de l'escala) que a procurar ajudar als altres (valor 10). Amb més dubtes (4,51) tendeixen a desconfiar en els altres (valor 0 de l'escala) i a pensar que davant una oportunitat la gent s'aprofitaria (4,75) abans que ser honrada (valor 10). Vegem el quadre de les diferències de valoració mitjana en relació a les actituds davant els altres segons la variable ús d'Internet:

Valoració mitjana sobre actituds davant els altres	Internautes	No Internautes	Diferència
Desconfiança (0) o Confiança en els altres (10)	5,14	4,31	0,83
La gent mira el seu interès (0) o procura ajudar als altres (10)	4	3,64	0,36
Davant una oportunitat la gent s'aprofitaria (0) o seria honrada (10)	4,98	4,66	0,32

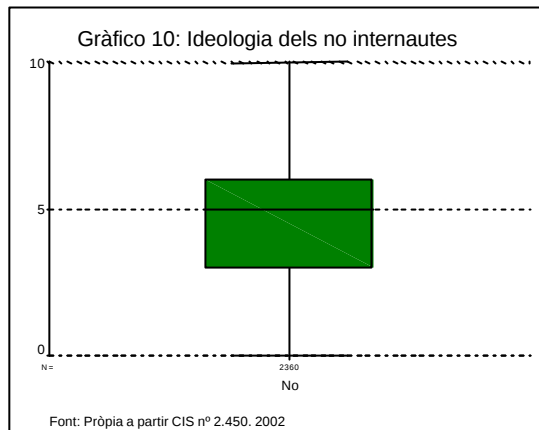
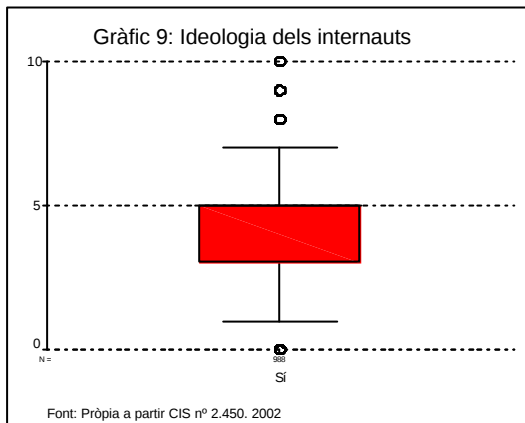
Taula 7: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

Totes les diferències de mitjanes són significatives .

Encara que les diferències aquí de nou no són espectaculars, els internautes manifesten tenir unes actituds més favorables cap als altres principalment gràcies a la valoració en l'escala de confiança, que de les tres preguntes realitzades és l'única que es valora per sobre de 5 en les dues subpoblacions.

Ideologia i valors

La ideologia ha estat una de les variables que s'utilitzen per a explicar el posicionament i el discurs legitimador de l'acció política dels individus. De l'anàlisi de les dades es dedueix que la mostra de la població preguntada per definició ideològica (0, esquerra; 10, dreta) tendeix a escorar-se lleugerament cap a l'esquerra amb una puntuació mitjana de 4,58. Podríem dir que en la seva autodefinició ideològica els ciutadans i ciutadanes de l'Estat Espanyol són majoritàriament de centre-esquerra. Analitzem a continuació si aquest autoposicionament ideològic es reproduïx en el cas dels internautes.

Una primera qüestió que sorgeix de la comparació dels diagrames de caixa és que la població internauta presenta una distribució molt més concentrada al voltant del rang interquartílic, és a dir, hi ha una major concentració ideològica. Una qüestió a estudiar seria saber perquè es produeix aquesta concentració ideològica i si canvia a mesura que s'estén socialment l'ús d'Internet. El segon aspecte destacable és que la mitjana es troba en l'extrem superior del rang interquartílic, és a dir es dona una concentració per sota del valor que representa el centre polític (5), a diferència de la població no internauta on la mitjana es situa més centrada dintre del rang interquartílic.

En l'anàlisi de la societat xarxa l'estudi dels valors és essencial ja que es considera que l'acord o la imposició dels mateixos configuren els programes de les xarxes socials (Castells, 2004). En l'enquesta es demanava valorar un conjunt de valors, en concret 8, als quals la pregunta es referia com valors del 'bon ciutadà'. Per al conjunt de la mostra tots els valors obtenen puntuacions mitjanes superiors a cinc. El valor ciutadà millor puntuat era el de "complir sempre les lleis" (8,38 de valoració mitjana) i el pitjor puntuat, "sotmetre la seva opinió a la crítica" (6,43 de valoració mitjana). Observem inicialment com es configuren les escales ordenades per la valoració mitjana en funció de l'ús d'Internet.

Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. Sí	Formar-se pròpia opinió, independentment dels altres	8,11	1,88	1.107
	Complir sempre les lleis i les normes	8,03	1,88	1.135
	Ser solidari amb la gent que està pitjor que Vostè.	8,01	1,64	1.137
	No intentar mai evadir impostos	7,47	2,26	1.121

Votar a les eleccions	6,90	2,64	1.129
Sotmetre la seva opinió a la crítica	6,79	2,17	1.093
Pensar en els altres més que en un mateix	6,37	2,22	1.112
Participar en organitzacions i associacions	5,90	2,27	1.114

Usuari Internet		Mitjana	Desv. típ.	N
. No	Complir sempre les lleis i les normes	8,52	1,76	2.965
	Ser solidari amb la gent que està pitjor que Vostè.	8,37	1,64	2.945
	No intentar mai evadir impostos	8,02	2,07	2.879
	Formar-se pròpia opinió, independentment dels altres	7,69	2,12	2.641
	Votar a les eleccions	7,36	2,49	2.907
	Pensar en els altres més que en un mateix	6,61	2,30	2.808
	Sotmetre la seva opinió a la crítica	6,27	2,40	2.465
	Participar en organitzacions i associacions	5,76	2,53	2.729

Taula 8: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004.

Existeix un element de coincidència per a ambdós grups, participar en associacions és el valor ciutadà menys important a l'escala presentada. No obstant això si volem observar quins valors ocupen la primera posició per als internautes és 'formar-se la seva pròpia opinió' mentre que per als no internautes 'complir les lleis i normes', valors ambdós amb implicacions sociològiques molt diferents. A continuació, vegem si aquestes escales de valors es traslladen a un perfil diferencial:

Valoració mitjana sobre importància dels valors del bon ciutadà	Internautes	No Internautes	Diferència
Sotmetre la seva opinió a la crítica	6,79	6,27	0,52
Formar-se pròpia opinió, independentment dels altres	8,11	7,69	0,42
Participar en organitzacions i associacions	5,90	5,76	0,14*
Pensar en els altres més que en un mateix	6,37	6,61	-0,24
Ser solidari amb la gent que està pitjor que Vostè.	8,01	8,37	-0,36
Votar a les eleccions	6,90	7,36	-0,46
Complir sempre les lleis i les normes	8,03	8,52	-0,49
No intentar mai evadir impostos	7,47	8,02	-0,56

Taula 9: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

* Diferència de mitjanes no significativa .

Els valors que els internautes tendeixen a puntuar més en relació amb els no internautes estarien més relacionats a la creació de projectes d'autonomia sociopolítica ('sotmetre opinió a la crítica' o 'formar-se la pròpia'). Per contra els valors on la població no internauta tendeix a sobresortir són els vinculats a la legitimació del sistema polític ('no evadir impostos', 'complir les lleis' i 'votar') o els vinculats a la solidaritat, encara que amb menor diferència ('ser solidari' i 'pensar en els altres'). No existirien diferències significatives estadísticament en els valors vinculats a l'agregació d'interessos ('participar en associacions').

Identitat social

Un primer conjunt de preguntes sobre identitat social fa referència al grau d'identificació amb llocs. El quadre de comparació de mitjanes entre ambdós grups llança la següent taula:

Valoració mitjana sobre identificació amb llocs (de '0' cap a 10 'molt')	Internautes	No Internautes	Diferència
La humanitat en el seu conjunt	7,54	7,70	-0,16*
Europa	6,89	7,09	-0,20
La Comunitat Autònoma	7,54	8,20	-0,66
El poble o ciutat on viu	7,42	8,35	-0,94
El barri on viu	6,99	7,97	-0,98
Espanya	7,33	8,31	-0,98

Taula 10: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

* Diferències de mitjanes no significativa .

Destacar que els internautes valoren en totes les respostes sobre identificació amb els llocs per sota dels no internautes, encara que destaca la diferència amb Espanya, el barri i el poble. D'altra banda mentre el lloc amb el qual s'identifiquen més els internautes és la humanitat en el seu conjunt o la seva comunitat autònoma per als no internautes és el poble o ciutat on viu. Destacar que aquestes diferències són congruents amb el major interès dels internautes per la política internacional i l'erosió que sofreix la identificació amb el lloc en la societat xarxa, especialment amb els estats-nació. Comparem a continuació ambdós segments de la mostra segons el seu grau d'identificació amb altres grups socials:

Valoració mitjana sobre identificació amb grups socials (de '0' cap a 10 'molt')	Internautes	No Internautes	Diferència
La gent del seu mateix origen cultural	6,75	7,18	-0,42
La gent del seu mateix sexe o gènere	6,57	7,11	-0,54
La gent de la seva classe social	6,53	7,08	-0,55
La gent de la seva mateixa religió	4,89	6,34	-1,45

Taula 10: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

Totes les diferències de mitjanes són significatives .

De nou es repeteix la situació que els internautes valorin per sota dels no internautes quan se'ls pregunta sobre processos d'identificació, en aquest cas amb altres grups socials. Especialment significatiu és la diferència amb la identificació amb el grup de la seva pròpia religió. Aquest resultat també seria congruent amb la menor valoració mitjana d'importància que es donava a la religió com àmbit de vida.

Resultats, segona part: Descripció comparativa de pràctiques socials vinculades a la política

Les pràctiques d'informació política

En la societat xarxa els mitjans de comunicació constitueixen l'espai de la política fins al punt que l'orientació mediàtica de la política absorbeix en alguns casos completament aquesta dimensió social. Les taules de contingència i la taula de freqüència que es presenten a continuació ens indiquen el consum d'informació política en els mitjans de comunicació diferencial per a internautes i no internautes.

Tabla de contingencia lee las secciones políticas de los periódicos * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
Lee las secciones políticas de los periódicos	Todos los días	Recuento	295	349	644
		% de Usuario Internet	25,5%	11,3%	15,2%
	3-4 días por semana	Recuento	172	255	427
		% de Usuario Internet	14,8%	8,3%	10,1%
	1-2 días por semana	Recuento	234	382	616
		% de Usuario Internet	20,2%	12,4%	14,5%
	Con menor frecuencia	Recuento	228	657	885
		% de Usuario Internet	19,7%	21,3%	20,9%
	Nunca	Recuento	229	1438	1667
		% de Usuario Internet	19,8%	46,6%	39,3%
	NS/NC	Recuento	1	3	4
		% de Usuario Internet	,1%	,1%	,1%
Total	Recuento	1159	3084	4243	
	% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	338,290 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	345,416	5	,000
Linear-by-Linear Association	316,805	1	,000
N of Valid Cases	4243		

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,09.

Tabla de contingencia Escucha o ve las noticias en la radio o la televisión * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
Escucha o ve las noticias en la radio o la televisión	Todos los días	Recuento	843	2104	2947
		% de Usuario Internet	72,8%	68,2%	69,5%
	3-4 días por semana	Recuento	156	512	668
		% de Usuario Internet	13,5%	16,6%	15,8%
	1-2 días por semana	Recuento	81	215	296
		% de Usuario Internet	7,0%	7,0%	7,0%
	Con menor frecuencia	Recuento	59	128	187
		% de Usuario Internet	5,1%	4,2%	4,4%
	Nunca	Recuento	19	121	140
		% de Usuario Internet	1,6%	3,9%	3,3%
	NS/NC	Recuento		3	3
		% de Usuario Internet		,1%	,1%
Total	Recuento	1158	3083	4241	
	% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,895 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	26,788	5	,000
Linear-by-Linear Association	8,033	1	,005
N of Valid Cases	4241		

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,82.

Tabla de contingencia Aparte de las noticias, escucha o ve otros programas sobre política en la radio o la televisión * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
Aparte de las noticias, escucha o ve otros programas sobre política en la radio o la televisión	Todos los días	Recuento	187	355	542
		% de Usuario Internet	16,1%	11,5%	12,8%
	3-4 días por semana	Recuento	109	243	352
		% de Usuario Internet	9,4%	7,9%	8,3%
	1-2 días por semana	Recuento	199	367	566
		% de Usuario Internet	17,2%	11,9%	13,3%
	Con menor frecuencia	Recuento	349	761	1110
		% de Usuario Internet	30,1%	24,7%	26,2%
	Nunca	Recuento	306	1337	1643
		% de Usuario Internet	26,4%	43,4%	38,7%
	NS/NC	Recuento	9	21	30
		% de Usuario Internet	,8%	,7%	,7%
Total	Recuento	1159	3084	4243	
	% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	106,132 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	109,374	5	,000
Linear-by-Linear Association	59,632	1	,000
N of Valid Cases	4243		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,19.

Tabla de contingencia Usa Internet para obtener información acerca de la política o la sociedad * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
Usa Internet para obtener información acerca de la política o la sociedad	Todos los días	Recuento	58		58
		% de Usuario Internet	5,0%		1,4%
	3-4 días por semana	Recuento	75	1	76
		% de Usuario Internet	6,5%	,0%	1,8%
	1-2 días por semana	Recuento	100	9	109
		% de Usuario Internet	8,6%	,3%	2,6%
	Con menor frecuencia	Recuento	266	12	278
		% de Usuario Internet	23,0%	,4%	6,6%
Nunca	Recuento	649	2888	3537	
	% de Usuario Internet	56,0%	93,7%	83,4%	
NS/NC	Recuento	11	173	184	
	% de Usuario Internet	,9%	5,6%	4,3%	
Total	Recuento	1159	3083	4242	
	% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1416,894 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	1348,566	5	,000
Linear-by-Linear Association	642,045	1	,000
N of Valid Cases	4242		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,85.

Taules 11: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

Una de les qüestions que apunten les taules de contingència precedents és que els internautes llegeixen amb molta major freqüència les seccions polítiques dels diaris que els que no ho són. D'altra banda, encara que el consum diari de programes de notícies a la televisió o a la ràdio és lleugerament superior per als internautes, tendeix a no diferenciar-se quan la freqüència de consum és menor. Aquesta tendència no es dona quan el consum de televisió o ràdio és de programació política ja que les freqüències dels internautes superen a les dels no internautes independentment del nivell d'intensitat de consum.

En relació al consum d'informació política a través d'Internet l'anàlisi de la taula de freqüències ens permet afirmar que Internet no és el mitjà que més habitualment utilitzen els internautes per a informar-se sobre política, encara que un 43,4% dels internautes la practiquen amb major o menor intensitat. Els aspectes detectats més importants són els següents:

- Diàriament escolten o veuen les notícies en ràdio o televisió (72,8%).
- Al llarg de la setmana llegeixen el diari (un 14,9%, 3-4 dies i un 20,2% 1 o 2 dies).
- Amb menor freqüència a la setmanal escolten o veuen algun programa polític en ràdio o televisió (30,3%).

La pràctica de l'abstenció

El vot es troba en la base dels sistemes polítics basats la voluntat popular com forma d'expressió de la seva sobirania. La seva pràctica se sol interpretar com la forma de legitimació bàsica dels acords socials i institucionals en els quals es basa el govern. Per tant, l'abstenció pot ser una pràctica social mitjançant la qual s'expressa la desvinculació amb el sistema polític. Ja havíem vist que els internautes donaven menor importància al vot en l'escala de valors del bon ciutadà. Vegem si hi ha una correspondència amb la pràctica del mateix. Per a això compararem les valoracions mitjanes quan es va preguntar als entrevistats sobre l'eficàcia (0, No serveix per res; 10, Molta) de determinades activitats polítiques:

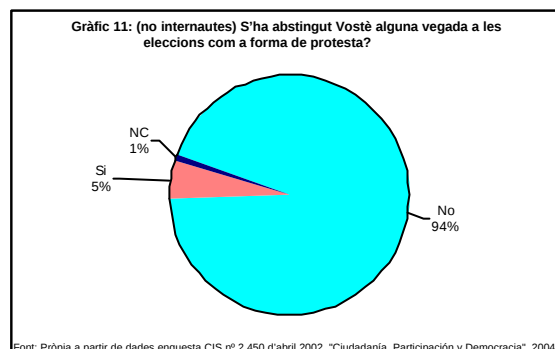
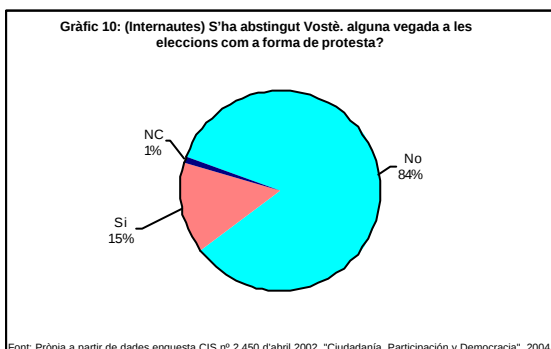
Valoració mitjana de l'eficàcia d'activitats polítiques	Internautes	No Internautautes	Diferència
Boicotejar certs productes	4,44	3,74	0,69
Participar en activitats il·legals de protesta	2,79	2,15	0,64
Cridar l'atenció dels mitjans de comunicació	6,00	5,40	0,60
Participar en manifestacions	5,28	4,73	0,55
Col·laborar amb organitzacions o associacions voluntàries	6,42	6,04	0,37
Col·laborar amb un partit polític	4,51	4,14	0,36
Posar-se en contacte amb polítics	4,14	3,88	0,26
Votar a les eleccions	6,81	6,99	-0,17*

Taula 12: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciutadania, Participació i Democràcia". 2004

* Diferència de mitjanes no significativa .

Com s'observa l'única activitat política que els internautes consideren menys eficaç que els no internautes és el vot, de fet la diferència no és significativa estadísticament. La resta, incloses algunes que suposen un qüestionament de l'ordre polític com boicots, manifestacions o activitats il·legals, reben una millor valoració mitjana d'eficàcia per part dels internautes.

Aquesta tendència es confirma en la pràctica del vot. En l'enquesta es preguntava per la participació en les últimes eleccions generals que s'havien celebrat, les de l'any 2000. El record de vot indica que mentre un 13,7% dels no internautes s'havia abstingut "encara que tenia dret", en els internautes el percentatge d'aquesta resposta pujava fins al 17,4%. Quin significat adquireix aquesta actitud expressada en una major abstenció?. Una de les hipòtesis que sorgirien és que els internautes manifesten amb l'abstenció un determinat posicionament polític. L'enquesta contenia una pregunta que potser ens permet apuntar una possible via d'investigació. Es preguntava per accions polítiques que es porten a terme per a donar a conèixer l'opinió pròpia en els 12 mesos anteriors a efectuar l'entrevista, entre elles abstenir-se en les eleccions com forma de protesta. Vegem com és el resultat al segmentar la mostra per ser usuari d'Internet:

L'abstenció com forma d'expressar protesta política dels internautes gairebé triplica a la dels no internautes i per tant aquesta variable ha de tenir-se en compte com un possible indicador de noves formes d'expressió política a la societat xarxa.

Pràctiques comunicatives sobre política a la vida quotidiana

A continuació es presenten alguns resultats sobre la presència del tema polític en els intercanvis comunicatius quotidians entre persones. Per això es va elaborar una variable ordinal a partir de la pregunta "Amb quina freqüència diria Vostè que parla o discuteix de política amb altres persones?". El resultat de creuar aquesta variable amb la de l'ús d'Internet és el següent:

Tabla de contingencia frecuencia con que habla de política * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
frecuencia con que habla de política	A menudo	Recuento	195	196	391
		% de Usuario Internet	16,8%	6,4%	9,2%
	Algunas veces	Recuento	403	663	1066
		% de Usuario Internet	34,8%	21,5%	25,1%
	Raramente	Recuento	334	955	1289
		% de Usuario Internet	28,8%	31,0%	30,4%
	Nunca	Recuento	225	1262	1487
		% de Usuario Internet	19,4%	40,9%	35,0%
	NS/NC	Recuento	2	8	10
		% de Usuario Internet	,2%	,3%	,2%
Total	Recuento	1159	3084	4243	
	% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	272,015 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	271,347	4	,000
Linear-by-Linear Association	270,340	1	,000
N of Valid Cases	4243		

a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,73.

Taula 13: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

A partir d'aquesta taula que supera la prova de la significació estadística en totes les cel·les menys en 1 (Usuari Internet * NS/NC) s'observa que els internautes parlen més de política en la seva vida quotidiana i amb molta més freqüència.

Pràctiques d'activitat política

Es va preguntar als entrevistats si havien efectuat al llarg dels 12 mesos anteriors a l'entrevista 22 tipus diferents d'activitats de tipus polític. D'una d'elles 'el vot com protesta' ja s'han presentat resultats. Aquestes respostes han servit per a elaborar sis índexs que pretenen agrupar-les atorgant sentit sociològic a partir de diferents posicions en front del sistema polític. Les activitats agrupades i els índexs als quals han donat lloc són els següents:

- ? Índex d'activitat ciutadana: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o haver-se posat en contacte amb un polític o haver-se posat en contacte amb un funcionari o haver-se dirigit a un mitjà de comunicació o haver-se posat en contacte amb un advocat.
- ? Índex de subversió política: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o haver participat en activitats il·legals de protesta o haver desenvolupat algun tipus d'acció violenta.
- ? Índex de mobilització: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o haver participat en una manifestació o haver participat en una vaga.

- ? Índex d'agregació d'interessos: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o haver-se posat en contacte amb una associació o haver col·laborat amb un partit polític o haver col·laborat amb alguna plataforma ciutadana o haver assistit a una reunió política/míting.
- ? Índex de suport a campanyes: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o dur insígnies o adhesius o haver signat una petició o haver donat diners o haver recaptat diners per a una campanya.
- ? Índex d'acció política en consum: S'ha sumat un 1 cada vegada que l'entrevistat/a manifestava o haver boicotejat certs productes o haver comprat certs productes deliberadament per raons polítiques.

A continuació i per a situar-nos correctament comentar que per a la totalitat de la mostra l'ordre d'importància dels índexs és el següent:

- ? Un 40,1% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat ciutadana.
- ? Un 26,3% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat d'agregació d'interessos.
- ? Un 23,2% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat de suport a campanyes.
- ? Un 15,4% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat de mobilització.
- ? Un 13,2% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat política en consum.
- ? Un 1,7% dels entrevistats manifesta haver participat si més no en una activitat subversiva.

Però anem ara a l'anàlisi de les diferències entre internautes i no internautes. El primer aspecte a ressaltar és una constant en totes les taules de contingència: els internautes presenten freqüències d'activitat política més alta en qualsevol dels índexs construïts, encara que la diferència per cada índex no és la mateixa. Les diferències de participació en activitats polítiques que es donarien en funció del tipus d'índex són de major a menor: l'índex de suport a campanyes (21,1 punts percentuals més), l'índex de mobilització (19,7 punts més), l'índex d'activitat ciutadana (17,2 punts més), l'índex d'agregació d'interessos (17,1 punts més), l'índex d'acció política pel consum (16,2 punts més) i finalment, l'índex de subversió amb 0,8 punts de diferència, encara que aquesta taula no és significativa a nivell estadístic. Per tant, es pot apuntar que el perfil polític diferencial dels internautes es tradueix en majors índexs d'activitat en el suport a campanyes i la mobilització.

Aquesta tendència es reafirma per a tots i cadascun dels índexs: a mesura que puja el nivell d'activitat política augmenta la diferència en les freqüències entre internautes i no internautes. Vegem la taula de contingència on es veu aquesta situació de forma més clara, la qual associa ús d'Internet i l'índex de suport a campanyes.

Tabla de contingencia índice de apoyo a campañas * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
índice de apoyo a campañas	Alto	Recuento	36	36	72
		% de Usuario Internet	3,1%	1,2%	1,7%
	Medio	Recuento	316	393	709
		% de Usuario Internet	27,3%	12,7%	16,7%
	Bajo	Recuento	289	630	919
		% de Usuario Internet	25,0%	20,4%	21,7%
	Nulo	Recuento	517	2024	2541
		% de Usuario Internet	44,6%	65,7%	59,9%
Total		Recuento	1158	3083	4241
		% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%

Pruebas de chi-cuadrado

	Valor	gl	Sig. asint. (bilateral)
Chi-cuadrado de Pearson	195,085 ^a	3	,000
Razón de verosimilitud	186,753	3	,000
Asociación lineal por lineal	191,343	1	,000
N de casos válidos	4241		

a. 0 casillas (.0%) tienen una frecuencia esperada inferior a 5. La frecuencia mínima esperada es 19,66.

Taula 14: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

Mereix un esment a part la pregunta sobre pràctiques polítiques a Internet. Només un 12,3% dels internautes va manifestar haver utilitzat Internet per a realitzar alguna de les activitats a la qual es refereixen els índexs d'activitat política anteriors .

Pràctiques d'agregació d'interessos

Acabem de veure que l'activitat política vinculada a l'agregació d'interessos era la segona en importància per a tota la mostra després de la relacionada amb l'activitat ciutadana. Per a analitzar l'associació possible entre les formes d'expressió de l'agregació d'interessos i l'ús d'Internet s'han utilitzat taules de contingència. L'enquesta del CIS a partir en la que es basa el present treball de recerca preguntava si es feien donacions, s'era membre, es participava en activitats o es feia treball voluntari a 28 tipus d'associacions o organitzacions diferents. Encara que no totes elles tenen clara activitat política, algunes molt baixa, he optat inicialment per considerar-les totes ja que al meu parer sempre existeix una dimensió política en qualsevol pràctica d'agregació

d'interessos. A partir d'aquestes respostes s'ha elaborat quatre variables que comptabilitzaven el nombre d'associacions que manifestaven implicar-se per a cada tipus d'implicació (donació, membre, participa en activitats i voluntari). Els valors d'aquestes variables van servir per a elaborar els índexs per un sistema similar al del Projecte Internet Catalunya (p.e. treball voluntari en 1 associació, nivell baix; en 2 associacions, nivell mig; en 3 o més associacions, nivell alt). Els índexs són els següents:

- ? L'índex de donació de diners a associacions.
- ? L'índex d'afiliació a associacions.
- ? L'índex de participació en activitats d'associacions.
- ? L'índex de treball voluntari en associacions.

Situem-nos sobre la totalitat de la mostra. Un esbós de la tipologia d'implicació en associacions de la mostra de la població seria que en la seva majoria (51,5%) no s'implica de cap manera en cap tipus d'associacions i quan ho fa la forma d'implicació més freqüent és l'afiliació (42,1%), seguida de la participació en activitats (31,6%), les donacions de diners (23,3%) i en últim lloc el treball voluntari (16,3%). L'ordre d'importància quant als nivells d'implicació tant per a internautes com per a no internautes és el mateix que en la població en general.

S'ha optat per presentar a continuació la taula de contingència que presenta al meu entendre l'associació més clara entre tipus d'activitat d'agregació d'interessos i ús d'Internet, la qual ho relaciona amb el treball voluntari en associacions:

Tabla de contingencia índice de trabajo voluntario para asociaciones * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
índice de trabajo voluntario para asociaciones	Alto	Recuento	35	41	76
		% de Usuario Internet	3,0%	1,3%	1,8%
	Medio	Recuento	67	71	138
		% de Usuario Internet	5,8%	2,3%	3,3%
	Bajo	Recuento	182	297	479
		% de Usuario Internet	15,7%	9,6%	11,3%
	Nulo	Recuento	874	2674	3548
		% de Usuario Internet	75,5%	86,7%	83,7%
Total		Recuento	1158	3083	4241
		% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	85,176 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	78,981	3	,000
Linear-by-Linear Association	78,862	1	,000
N of Valid Cases	4241		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,75.

Taula 15: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

Un primer comentari és el de la significació estadística que també es dona en la resta de taules de contingència dels tres índexs restants. En les 4 formes d'expressió de l'agregació d'interessos (fer donacions, ser membre, participar en activitats i fer treball voluntari) els internautes presenten percentatges més alts en els nivells alt, mig i baix dels quatre índexs. Hauríem d'apuntar que les diferències de freqüència més grans s'observen en l'afiliació (16,9 punts percentuals), en la participació d'activitats (14,8 punts) i en el treball voluntari (11,2 punts). En les taules de contingència i per a aquests tres índexs s'observen que els internautes en els nivells alts d'implicació en molts casos dupliquen el percentatge de freqüències observades respecte als no internautes. En les donacions de diners la diferència entre ambdós grups és menor (4,9 punts).

Segurament aquesta major implicació en associacions i organitzacions es deuria correspondre amb una major presència i una major activitat en la direcció de les mateixes. L'enquesta preguntava només a aquelles persones que havien manifestat prèviament haver participat en alguna activitat organitzada per associacions diverses (N=1.321) però sense especificar el nombre. Per analitzar aquest aspecte hem creat quatre índexs a partir de les variables de freqüència de participació en activitats d'adreça, recodificant segons el següent criteri: nivell baix; si es participa en aquesta activitat de direcció algunes vegades a l'any; nivell mig, si es participa diverses vegades al mes; nivell alt, si es participa diverses vegades a la setmana. Són els següents:

- ? L'índex de participació en discussions i en la presa de decisions.
- ? L'índex d'organització o de direcció de reunions.
- ? L'índex de direcció per discurs, que mesura el nivell d'implicació en la preparació o locució de discursos en una reunió.
- ? L'índex de creació de discurs, que mesura el nivell d'implicació en la preparació o redacció de textos o informes.

S'ha optat per presentar a continuació les dues taules de contingència que presenten major aportació a l'anàlisi.

Tabla de contingencia índice de participacion en discusiones * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
Índice de participacion en discusiones	Alto	Recuento	71	85	156
		% de Usuario Internet	14,5%	10,2%	11,8%
	Medio	Recuento	133	162	295
		% de Usuario Internet	27,2%	19,5%	22,3%
	Bajo	Recuento	113	221	334
		% de Usuario Internet	23,1%	26,6%	25,3%
	No participa	Recuento	172	364	536
		% de Usuario Internet	35,2%	43,8%	40,6%
Total	Recuento		489	832	1321
	% de Usuario Internet		100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,100 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	19,910	3	,000
Linear-by-Linear Association	17,383	1	,000
N of Valid Cases	1321		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 57,75.

Tabla de contingencia índice de creación discurso * Usuario Internet

			Usuario Internet		Total
			Si	No	
índice de creación discurso	Alto	Recuento	29	25	54
		% de Usuario Internet	5,9%	3,0%	4,1%
	Medio	Recuento	64	45	109
		% de Usuario Internet	13,1%	5,4%	8,3%
	Bajo	Recuento	84	59	143
		% de Usuario Internet	17,2%	7,1%	10,8%
	No participa	Recuento	311	703	1014
		% de Usuario Internet	63,7%	84,5%	76,8%
Total		Recuento	488	832	1320
		% de Usuario Internet	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	74,964 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	72,889	3	,000
Linear-by-Linear Association	55,799	1	,000
N of Valid Cases	1320		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,96.

Taula 16: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

Fer referència de nou a la significació estadística que també es dona en les taules de contingència dels dos índexs presentats i en les dues restants . Un primer apunt a l'hora de caracteritzar en general el tipus d'implicació en la direcció de les associacions és que la majoria de les persones que manifesta participar en activitats organitzades per les mateixes també manifesta algun grau de participació en la seva adreça (61,1%). Significativament la forma més freqüent de participació en la direcció d'organitzacions és la participació en discussions i en la presa de decisions (59,4%), li segueixen a força distancia escriure un text o un informe (23,2%), organitzar o dirigir una reunió (21,1%) i preparar o pronunciar un discurs (17,7%).

En la forma d'implicar-se en la direcció d'organitzacions també s'observen patrons diferents entre internautes i no internautes. En les taules de contingència dels quatre índexs els internautes presenten percentatges més alts en els nivells alt, mig i baix dels mateixos, excepte en una, l'índex de participació en discussions on els no internautes manifesten un nivell baix superior al dels no internautes. Aquesta és la raó per la qual presentem aquesta taula: de les quatre formes d'implicació en la participació en la presa de decisions ja que és on es produeix una diferència més petita (8,9 punts percentuals). A l'altre extrem trobem la vinculada a la creació de discurs, on els internautes participen amb una freqüència superior a 20,8 punts percentuals en aquestes activitats, independentment del nivell de freqüència amb que es realitzen les mateixes. Entre aquests dos punts es troben els índexs de direcció de reunions i el de direcció per discurs amb diferències positives dels internautes de 13,6 punts percentuals en ambdós casos.

Resultats, tercera part: Aproximació a l'anàlisi de tipus d'expressió política i la causalitat de l'ús d'Internet en l'activitat política

De la lectura de la descripció comparativa es pot arribar a la conclusió que efectivament l'ús d'Internet està indicant canvis de cultura política. No obstant això, seria temerari en aquest punt afirmar que aquesta variable explica o causa per si sola aquesta situació. Per consegüent hauria d'obtenir-se evidència empírica sobre si és l'ús d'Internet és variable explicativa dels canvis que s'observen en actituds i pràctiques polítiques. Per a intentar obtenir alguna orientació es va crear la variable activitat política que suma el nombre d'activitats polítiques fetes durant els dotze mesos anteriors per l'entrevistat/da (valor mínim, 0; valor màxim, 22 que es corresponen amb el nombre total de les activitats sobre les quals es pregunta). Aquesta serà, per tant, la variable depenent a explicar.

Abans d'abordar si es pot proposar un model teòric examinem la matriu de components principals de l'anàlisi factorial que s'ha portat a terme. Recordem que una de les aplicacions de l'anàlisi factorial és identificar variables subjacents, o factors, que expliquen el patró de correlacions observades d'un conjunt de variables

Component Matriu

	Component			
	1	2	3	4
Interés agregado en política	,696	-,323	,167	-,237
Importancia de La política	,649	-,224	-2,32E-03	-,401
Eficacia de colaborar con un partido político	,689	-1,31E-02	-,257	-5,93E-02
Eficacia de ponerse en contacto con políticos	,678	2,779E-02	-,354	8,913E-02
Eficacia de llamar la atención de los medios de comunicación	,571	,461	-7,30E-02	9,505E-02
frecuencia con que habla de política	,609	-,236	,303	-,384
número de asoc. de las que es miembro	,412	-,361	,261	,398
Eficacia de boicotear ciertos productos	,434	,610	8,716E-02	-4,00E-02
Eficacia de participar en manifestaciones	,515	,553	4,972E-02	,134
Eficacia de participar en actividades ilegales de protesta	,201	,679	,243	-,188
Eficacia de colaborar con organizaciones o asociaciones voluntarias	,467	-1,30E-02	-,285	,491
variable de creación de discurso en organizaciones	,297	-,260	,354	,379
implicación de padres en asociaciones	,116	1,102E-02	,320	,350
Importancia de la religión	3,079E-02	-,187	-,621	-,160
Eficacia de votar en las elecciones	,455	-,260	-,475	,114
frecuencia de información política por Internet	,325	-,277	,511	-6,74E-02

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 4 components extracted.

Taula 17: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004

La variància acumulada explicada pel conjunt de les quatre dimensions de la variable d'activitat política és un 53,48%. Per tant d'alguna manera aquests factors hauran de ser inclosos en el model teòric a desenvolupar. Vegem que ens indica cadascun dels components principals:

1. Definit per l'interès agregat en política, l'eficàcia de col·laborar amb un partit polític, l'eficàcia de posar-se en contacte amb polítics, la importància de la política, la freqüència amb que es parla de política, l'eficàcia de cridar l'atenció dels mitjans de comunicació i el nombre d'associacions de les quals és membre.
2. Definit per l'eficàcia de participar en activitats il·legals, boicotejar productes i participar en manifestacions.
3. Definit per la poca importància de la religió, la freqüència d'informació política per Internet i la poca eficàcia del vot en les eleccions.
4. Definit per l'eficàcia de col·laborar amb organitzacions o associacions, la direcció en associacions per la creació de discurs i la implicació dels pares prèviament en aquest tipus d'activitats.

Es pot proposar per a cadascun de les components quatre tipus de forma d'expressió en actituds i pràctiques polítiques de la població de la mostra.

1. Legitimació per la pràctica comunicativa i d'afiliació a associacions
2. Qüestionament per la pràctica mobilitzadora.
3. Criteri polític propi per la pràctica de l'abstenció i l'ús d'Internet.
4. Tradició política per la pràctica de creació de discurs en associacions.

Les limitacions del present treball només permeten apuntar aquests tipus el contrast empíric dels quals pot ser objecte de futurs estudis. Encara així s'hauria de destacar, com s'observa en la taula 17, que l'ús d'Internet per explicar la variable depenent activitat política té un major pes en la component principal 3 (criteri polític propi) i en menor grau en la component principal 1 (legitimació).

Vegem a continuació els resultats de les proves de regressió múltiple. Aquesta prova dona el grau d'associació de cada variable independent plantejada. A les variables estructurals (edat, situació laboral, ingressos i formació) he afegit altres variables relacionades amb l'anàlisi factorial anterior i que al meu entendre poden ajudar a explicar l'activitat política i així permetre un millor contrast de la variable freqüència d'ús d'Internet. Les variables afegides a les estructurals són: ideologia, identitat social, Percepció de la importància de política, Percepció de l'eficàcia d'algunes activitats polítiques, Tradició familiar d'implicació en associacions i finalment Afiliació a associacions.

Actividad política ^a		
Variables	Betas no estandarizadas	Beta estandarizada
Edad	,01	,06
Situación laboral	,06	,08*
Ingresos	-,01	,00
Formación	,05	,07
Ideología	,11	,14*
Identificación con el barrio donde vive	-,07	-,05
Identificación con la gente de su clase social	-,06	-,04
Identificación con la gente de su misma religión	-,03	-,02
Importancia de la religión	-,09	-,09*
Importancia de La política	,19	,16*
Eficacia de colaborar con organizaciones o asociaciones voluntarias	,17	,10*
Eficacia de votar en las elecciones	,04	,03
Implicación de padres en asociaciones	,08	,09*
frecuencia de uso de Internet	,13	,15*
número de asoc. de las que es miembro	,73	,31*
R ²	,33	,32

* Indica significación estadística si $p < 0,05$

a Cálculo de los coeficientes beta estandarizados mediante mínimos cuadrados ordinarios. La primera R es no estandarizada y la segunda está corregida.

Taula 18: Font: Elaboració pròpia a partir de dades enquesta CIS nº 2.450 d'abril 2002, "Ciudadania, Participació i Democràcia". 2004.

Els coeficients beta estandarditzats significatius ens indiquen que l'ús d'Internet no seria la variable independent amb major influència sobre l'activitat política. El seu grau d'explicació de la variable depenent estaria al mateix nivell que la ideologia i per darrere del nombre d'associacions de les quals és membre i de la valoració de la importància de la política. Tindrien una menor influència per aquest ordre: la valoració de l'eficàcia de col·laborar amb organitzacions, la tradició familiar d'implicació en organitzacions i la situació laboral.

Discussió

M'agradaria iniciar aquest apartat comentant l'encertat que des del meu punt de vista s'ha demostrat pensar en els usos i pràctiques de la tecnologia no com impacte de la mateixa sinó com una forma mitjançant la qual s'expressen canvis socials que s'estan donant i que d'aquesta manera prenen forma. D'aquesta manera vull reconèixer l'aportació de Abbate (1999) que proporciona una perspectiva que ha informat transversalment la confecció d'aquest treball. Justament, el peculiar del cas és que a causa de les limitacions de les dades per a fer el treball de recerca, les pràctiques en Internet han quedat fora de l'anàlisi. Normalment l'enfocament de la majoria d'estudis tendeix a tractar el tema des de la perspectiva d'estudiar que és el que fan els internautes a Internet. Per tant s'accepten les propostes de Ardèvol i Vayreda (2003) interpretant que no és explicatiu la separació dels àmbits en línia i fora de línia per a adonar-se'n dels canvis socials. Entre altres coses sembla clar que la creació de sentit col·lectiu, que és una preocupació teòrica principal per a aquest treball, continua tenint lloc en l'espai públic ja sigui físic o en el de la virtualitat real.

Crec que els resultats obtinguts a l'anàlisi factorial poden servir de guió d'aquesta discussió. Al meu entendre els components principals del mateix suposen determinats ordres de sentit que informen les actituds bàsiques davant el sistema polític. L'ordre de sentit que vinculo al primer component principal és el de la legitimació.

S'observa que el vot està vinculat negativament amb la component tercera, la qual jo identifico com criteri polític propi, abans que positivament amb el de la legitimació. Per això una de les qüestions que es podria debatre és el paper que juga el vot, en aquest cas en sentit negatiu (l'abstenció) com una determinada forma d'expressió política que està més vinculada amb l'ús d'Internet. La comparació de respostes a la pregunta sobre l'abstenció com forma de protesta apunta que pels internautes és el triple (15%) que pels no internautes (5%). Quins són els motius d'aquesta situació?

En la primera part d'aquest treball m'he referit a la trajectòria de la decepció política que al meu entendre es fonamentaria en la tensió entre expectatives i concrecions. L'expressió de sentiments desfavorables de forma majoritària cap a la política no sembla correspondre's amb l'altíssima valoració que rep la democràcia com sistema polític entre els internautes. Així doncs la idea de democràcia com sistema polític rep uns suports dels internautes que es va diluint en la mesura que el sistema es concreta en la satisfacció de la democràcia a l'Estat Espanyol, en confiança en organitzacions i institucions i finalment toca sòl quan es valora als polítics. És a dir el suport a la idea és gran, però la decepció augmenta quan es reflecteix en un estat concret, organitzacions o institucions concretes i finalment persones que exerceixen una professió concreta, la de polític.

És curiós observar que un dels indicadors que Putnam (2000) utilitza per a mesurar la decadència de la participació cívica en les societats occidentals és l'índex d'activitat associativa. El Projecte Internet Catalunya (PIC, Castells-Tubella, 2002) va presentar la dada que el 68,1% de la mostra de la població catalana no tenia cap tipus d'activitat associativa. Aquest percentatge puja en el present treball i per a l'Estat Espanyol fins al 68,4%. Per tant aquesta coincidència permetria abundar en els arguments de Putnam.

No obstant això no tots els autors sostenen que la participació cívica és positiva en termes absoluts. El professor Ferran Requejo, catedràtic de la ciència política i de l'administració de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, dubtava en unes jornades sobre democràcia electrònica (2002: p. 26 i 28) dels beneficis de la participació ciutadana en afirmar que 'En algunes ocasions es comprova que la participació, en lloc d'encoratjar visions sobre el bé del conjunt de la societat, d'encoratjar actituds vinculades al "ciutadà republicà" interessat en el bé públic al que ens referíem abans, incentiva tot el contrari: la maximització dels egoismes privats, de tal manera que es crea un escenari perquè tots aquests egoismes privats aflorin i lluitin per aconseguir el nivell màxim dels recursos públics.'. Per tant la pregunta que cal fer-se és: A quins tipus de compromís s'al·ludeix amb la participació cívica, al que es compromet amb la col·lectivitat o al que es compromet amb els interessos individuals?. En els resultats sobre la pregunta de valors del bon ciutadà els internautes van puntuar pitjor que els no internautes a l'escala de valoració sobre 'pensar en els altres més que en un mateix' (-0,24) i 'ser solidari amb la gent que està pitjor que vostè' (-0,36). En canvi no s'han detectat diferències d'opinió entre internautes i no internautes quan s'opina sobre el valor 'participar en organitzacions i associacions'. Aquest resultat, afegit a què aquest dos resultats es troben dins la franja de valors que menys diferencien els dos grups ens porten a manifestar que caldria més investigació en aquest terreny per poder contestar a aquesta pregunta.

Els valors que més van diferenciar a internautes de no internautes en l'escala de valors anterior és la que fa referència a 'sotmetre la seva opinió a la crítica' (0,52) i 'formar-se la seva pròpia opinió, independentment dels altres' (0,42). Aquest resultat es reforçaria amb la tercera de les dimensions de l'anàlisi factorial, la qual he identificat com de

criteri polític propi' que correlacionen fortament l'ús d'Internet i la baixa valoració de la importància de la religió com àmbit de vida. En paral·lel altre dels resultats obtinguts és que no hi ha cap lloc ni cap grup social amb el qual els internautes se sentin més identificats que els no internautes. Un detall a destacar és que la diferència més gran entre internautes i no internautes es dona en la identificació amb la gent de la seva pròpia religió (-1,67).

Aquestes dades ens duen a dues consideracions. La primera és afirmar que per a la mostra tractada l'ús d'Internet s'associa amb els processos de laïcització de la societat. I el segon té a veure amb que la menor valoració atorgada pels internautes a la religió es correspon amb la que obtenen institucions com la família i el treball. Si a més a més observem que els baixos índexs de confiança en institucions i organitzacions governamentals hauríem d'afirmar que la crisi de legitimació pot englobar-se en una crisi institucional, és a dir, de falta de suport atorgat als acords organitzacionals sobre els quals es basa l'estructura social. S'obtindria confirmació del ja apuntat per Castells (1998: vol. 2) quan indicava que les fonts de legitimació de la societat industrial (família, església, treball i família) estaven disminuint la seva capacitat com a font d'identitat compartida i de legitimació del sistema social. S'està substituint d'alguna manera la capacitat de generació de sentit d'aquestes institucions (estat, església, treball, família)?

D'altra banda no s'observa una tendència al comunisme en les valoracions que han expressat els internautes respecte a la identificació al lloc, al contrari es manifesta una major tendència a la ciutadania del món. Aquesta tendència és congruent amb la diferència major interès en la política internacional. Resta pendent analitzar en futurs treballs si aquesta tendència es tradueix en una major presència d'identitats-projecte que es podrien veure indicats per una major implicació en els nous moviments socials.

En la conclusió del PIC es destacava que l'estudi havia permès descobrir que un ús intens d'Internet es correspon amb la configuració de projectes autònom de vida personal entesos com "la pràctica social d'un subjecte que construeix sentit de la seva acció sobre la base d'uns objectius propis definits amb independència de les normes i institucions de la societat" (Castells-Tubella, 2002: p. 425). També s'identificava que un dels tipus de projectes d'autonomia eren els de tipus sociopolític. El present treball apunta que les pràctiques informatives en premsa, la contrastació de la informació política en Internet, la laïcitat i la formulació de l'abstenció com forma de protesta política poden ser englobats dintre de l'ordre de significació de la individualització del sentit polític dels internautes.

Suposen aquests factors una nova cultura política? Inglehart-Nichols (1999) argumenten que la Nova Cultura Política en les societats postmaterialistes és l'agregat de preferències polítiques constituïdes pel conjunt de valors menys orientats a les reivindicacions clàssiques del moviment obrer (materialistes) i més dirigides als assumptes socials (extensió del concepte drets humans, ecologia i millora de la qualitat de vida). El present estudi indica que una nova cultura política haurà de contar entre els seus valors el del dret polític a crear-se una opinió pròpia.

Un indicador afegit seria la major confiança expressada pels internautes per aquelles formes clàssiques d'equilibri de poder introduïdes en els estats nacionals: poder judicial i poder legislatiu. Inopinadament, també rebrien per part dels internautes una superior valoració de confiança a la qual li donen els no internautes organitzacions generalment vinculades a la crisi de la democràcia com són els partits polítics, els sindicats i els

polítics. A més els internautes expressen un major grau de confiança en la capacitat d'influència política pròpia enfront de la capacitat de la societat en general. Aquestes actituds són coherents amb majors índexs d'activitat política i implicació en associacions que la resta de la mostra. Per consegüent crec que no es pot afirmar que les tendències polítiques dels internautes es dirigeixin cap a la despolitització sinó a la descreença en les formes de govern i en els seus actors.

Crec que en aquest sentit són especialment significatives les pràctiques d'informació política amb una gran correlació entre l'ús d'Internet i la lectura de notícies de política a la premsa escrita. Una tipologia d'informació dels internautes a explorar en el futur és aquella que es refereix a l'accés a multitud de fonts, la contrastació de versions i com ja hem dit la creació d'opinió pròpia. Aquesta forma d'expressió es completaria amb una major presència del tema polític en les seves comunicacions quotidianes. És a dir, quedaria reforçat el valor de l'horitzontalitat a partir de la pràctica informativa i comunicativa. Tal com proposa Subirats (2002: p.89-91) es podria obrir el àgora, espai públic de deliberació, a la participació ciutadana i d'aquesta manera reequilibrar el pes entre formes institucionals i no institucionals de fer política.

El quart dels ordres de sentit que he identificat en l'anàlisi factorial és el de l'agregació d'interessos. En aquest àmbit destaca que a més d'una major implicació en associacions els internautes tenen una major presència en l'elaboració de discurs amb el que es converteixen en una gran pedrera de constructors de relats. Els relats són les històries que serveixen per a legitimar l'actuació de les associacions i organitzacions i impulsar acords programàtics en les xarxes socials en les quals s'emmarquen. No s'ha pogut investigar-se si són relats que simplement reforcen la identitat grupal, o per contra si els internautes aporten més a grups que construeixen identitats projecte. Autors com Rondfeldt-Arquella sostenen que l'àmbit narratiu de les xarxes és fonamental ja que aquestes “se sostenen per les històries que la gent explica” (2002: p. 17).

Conclusions

Un dels objectius del treball era obtenir evidència empírica sobre si l'ús d'Internet representa un indicador de trets i tendències diferencials en relació a la resta de la població i crec que aquest s'ha complert satisfactòriament. No obstant això, el treball d'investigació empírica no només es basa en la descripció de diferències sinó en la contrastació d'hipòtesis. Recordo que la hipòtesi de partida del treball era observar si l'ús i freqüència d'ús d'Internet estan relacionats amb l'estructura social i amb la dimensió política i associativa de les pràctiques socials. Modestament crec ha quedat demostrat que l'ús i freqüència d'ús d'Internet és molt indicativa nivells més alts d'activitat política i d'agregació d'interessos.

No obstant això les proves estadístiques del model teòric no han estat suficientment exhaustives per a situar la variable ús d'Internet en relació a variables estructurals com l'edat, els ingressos i els anys de formació. Tot i així l'intent ha donat resultats inesperats com una influència de l'ús d'Internet en l'activitat política similar al de la ideologia o la valoració subjectiva de la importància de la política. També s'ha comprovat la perduda d'influència de la religió en els activistes polítics.

D'altra banda m'ha sorprès que la variable de la tradició familiar d'implicació en associacions hagi adquirit tanta influència. Això unit a una major presència del tema

política en els intercanvis comunicacionals fa pensar que la política segueix sent un dimensió social que preocupa i que part d'aquesta cultura prové de l'educació política rebuda per part de l'entorn familiar.

Una aportació del present treball és veure com ajuda el tractament de les escales de valoració de la importància dels àmbits de vida i de la valoració de l'eficàcia de les activitats polítiques a detectar els factors que es troben latents en aquest tipus d'activitat social. La detecció d'aquests factors permet apuntar quatre dimensions o ordres de sentit sobre els quals pivoten el tipus d'activitats polítiques realitzades, la legitimació, el qüestionament, el criteri propi i l'agregació d'interessos.

Altra qüestió que encara que no per òbvia pot quedar sense esmentar és la comprovació de la gran associació existent entre agregació d'interessos i activitat política. És a dir unir-se en grups amb els quals es comparteixen interessos i formes de visió del món és indicador que es voldrà transmetre en algun moment a l'àgora, aquest espai públic de debat, els plantejaments del grup.

S'ha detectat un procés que jo he denominat trajectòria de la decepció política i que pot donar lloc a futures investigacions. El procés que s'esbossa és el següent: els internautes que són actius políticament a través d'informació compartida en xarxes horitzontals contrasten la informació que prové dels mitjans de comunicació de masses. A partir d'aquí s'inicia una comparació entre la idea de democràcia i la limitació observada en la plasmació dels mateixos en institucions i en acció dels polítics professionals. Aquest procés és una font d'escepticisme que moltes vegades es traduiria en abstenció com a forma de protesta.

Finalment, crec que s'ha vist l'important paper que juguen els internautes en l'elaboració de discurs per a les associacions als quals pertanyen ja que la creació de codis de significació i relats de legitimació de la pròpia acció han estat sempre importants per als grups socials però són claus en la societat xarxa per la seva capacitat de creativitat social.

En resum, crec que queda demostrat que Internet pot ser tingut en compte com un indicador del canvi de cultura política. Les diferències entre actituds, valors i pràctiques entre internautes i no internautes així ho semblen corroborar. L'ús d'Internet és un fenomen molt recent del que moltes vegades es fa difícil treure conclusions a causa de la seva turbulència i la impossibilitat de realitzar estudis perspectius. Esperem poder contar amb les dades i la inspiració suficients per a portar a terme aquests estudis en un futur pròxim.

Bibliografia

ARDÈVOL, I. i VAYREDA, A . (2003). Comunitats virtuals. Material curs Comunitats Virtuals. Barcelona. Universitat Oberta de Catalunya.

ABBATE, Janet. (1999). Building the ARPANET: Challenges and Strategies en Inventing the Internet. Cambridge: The MIT Press, p. 44-81.

Castells, Manuel. (1998). L'Era de la informació: economia, societat i cultura / Vol. 2. El Poder de la Identitat. Traduït per Carmen Martínez Gimeno. 1ª ed. Madrid: Aliança, 1997-1998. 495 p. Traduït de: The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II: The Power of Identity. ISBN 84-206-4248-7 (v. 2).

Castells, Manuel i TUBELLA, Imma. (2002). La Societat Xarxa a Catalunya. Projecte Internet Catalunya. Internet Interdisciplinary Institute (IN3) de la Universitat Oberta de Catalunya. [Consulta: 7 març 2004]. <//////////<http://www.uoc.edu/in3piccatpic1.html>>

Castells, Manuel. (2004). Sessió lectiva **1** del Seminari Interdisciplinari de la Societat de la Informació.

INGLEHART; R. i NICHOLS CLARK T. (1999). La nova cultura política: dinàmiques canviants de sustentació per a l'estat del benestar i altres polítiques en les societats postindustrials. [Consulta: 2 maig 2004]. <http://www.spc.uchicago.edu/depts/faucap_2.rtf>

PUTNAM, Robert (2000). Bowling Alone. The decline of community in America. Nova York: Simon Schuster.

REQUEJO, Ferran (2002). Democràcia, deliberació i participació: bases teòriques de la democràcia. En DEPARTAMENT D'UNIVERSITATS, RECERCA I SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ I ESCOLA D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA DE CATALUNYA (ed.). Jornades sobre la Democràcia electrònica i els Portals de l'Administració. 1ª ed. Barcelona: Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la informació i Escola d'Administració Pública de Catalunya, 2002, p. 21-32.

SUBIRATS, Joan (2002). Els dilemes d'una relació inevitable. Innovació democràtica i tecnologies de la informació i de la comunicació. En CAIRO CAROU, Heriberto (ed.). Democràcia Digital. Límits i oportunitats. 1ª ed. Madrid: Trotta. 89-111.

Curriculum vitae de l'autor:

Doctorand al Programa sobre la societat de la Informació i el Coneixement de la UOC: Seminari de recerca d'anàlisi interdisciplinari de la societat de la informació (direcció prof. Manuel Castells), Diploma d'Estudis Avançats (suficiència investigadora en Ciències Polítiques i de l'Administració) i Màster en societat de la informació i el coneixement (2004). Col·laborador del projecte d'investigació "E-governança i atenció ciutadana: la Generalitat de Catalunya en el context internacional" (Programa d'investigació Internet-Catalunya, UOC). Tècnic de recerca i projectes europeus sobre polítiques municipals d'inclusió de persones amb discapacitat des de l'any 1995 a l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat, organisme autònom de l'Ajuntament de Barcelona.